

LACZY PÁL
Dömsöd

Fakultációs rajzórák a 8. osztályokban

Szeretném az elmúlt két és fél év tapasztalatait közreadni, részben az ötletadás, részben vita alapjául szánva, hogy amit csináltam, jó-e, hol lehetne másként, hatékonyabban alkalmazni.

Mint már említettem, a harmadik éve — igazgatóm jóvoltából — a 8. osztályos órarendbe ciklusonként 1 óra rajzfakultációt illesztettünk be. Az első évben én is a Rajztanításban ajánlott (1983. 5. sz.) tervzet szerint haladtam. A második évben azonban élve a nevelői szabadság adta lehetőségekkel, új utakat kerestem, mert azt tapasztaltam, hogy tanítványaim sok vallási tárgyú képet nem értenek. (Pl.: A Sámson-dombormű, Michelangelo Dávid szobra, az Avignoni Piéta, — Zichy M. Ádám és Éva képe, Michelangelo Golgotai jelenet.) Ezek elemzésekor szinte kis Biblia-órát kellett tartanom, mert a bibliai történeteket a család sem ismeri. Nincs a gyermeknek ismeretanyagá, amire építeni lehetne, s a család sem tud segíteni, mert ők sem tudják. Ez az a generáció, amelyik az ateista nevelés szemellenzős korszakában nevelkedett, illetve abban az időben nőtt fel, amikor a 8. osztályosok jellemzésébe még be kellett írni, hogy „vallásoktatásban részesült”, vagy „klerikális beállítottságú szülők” stb., minek hatására a hittanra beiratkozottak önként mondtak le arról az emberi jogról, hogy szabadon válasszanak, gyakorolják vallásukat.

Mindenesetre napjaink erkölcsi válsága s ebből adódóan társadalmi válsága is innen gyökereztethető. Napjaink társadalmi célkitűzése: az európaiság. Az európai szellemiség megközelítése, azaz az egyén gondolkodását arra a szintre felhozni, ami ma Európa nagyobb részén természetes. A Biblia ismerete a műveltség, a kultúra szerves része, méghozzá évszázadok óta. Nekünk ebben a hiánypótlásban nagy rész jut. Tudva azt a tényt — legalábbis a mi iskolánkban —, hogy a hittanórákra járók száma megnövekedett az utóbbi években, nekünk tanároknak még így is marad tér és tennivaló, ahol tevékenységünk kifejezhetjük. E tevékenység, véleményem szerint, a fent említett hiányok pótlása. Mégpedig az utolsó óra szinte utolsó percében, hiszen tanítványaink zöme az általános iskola után már nem részesül szervezett művészeti nevelésben. A mi feladatunk nemcsak abból áll, hogy lerajzolni megtanítsuk rajzórán, hanem, hogy mindennemű emberi alkotó tevékenység elindításához szükséges módszert adjunk meg tanítványainknak.

Az általam feltárt tények ismeretében tehát kezdtem a célokat kitűzni, és egyben a hozzá vezető gyakorlati utat is megtalálni.

Célok:

- A bibliai tárgyú alkotások bemutatása, némi bibliai ismeretek adása, az osztály ez irányú ismereteire támaszkodva és abból kiindulva.

- Hazafias érzések elmélyítése.
- Más kollégákkal, illetve tantárgyukkal tantárgyi koncentráció lehetőségeinek megteremtése, ahol erre lehetőség kínálkozik.
- A Magyar Nemzeti Galéria kincseinek megtekintése, megismerése a valóságban, mert hiszen dia-pozitívról már vetítettem.

Gyakorlati teendők:

- Az iskolai dia-pozitívok mellé olyan diaanyagot beszerezni, illetve csinálni, vagy csináltatni, ami céljaim elérését lehetővé teszi. — A Képes Bibliából, vagy — mivel mostanában már egyre több színesen illusztrált vallási tárgyú könyv jelenik meg — azokból kifényképezéssel diapozitívok készítése, esetleg készíttetése házilagos megoldásban.
- Továbbá olyan diapozitívok beiktatása, melyek a gimnáziumi anyagból ide illelnek, pl.: Leonardo: Az utolsó vacsora; Grünewald: A keresztre feszített Krisztus stb.

Nem akartam azonban, hogy óráim túl egysíkúak legyenek, ezért csak minden harmadik órán vettem olyan témát, ami bibliai tárgyú. Az órák egyharmada Ki mit tud?-jellegű, mely órákon csak 1-1 alkotást elemeztünk, mert az idő nagy része olyan szavak, nevek, fogalmak ismételt megbeszélésével, újra felelevenítésével telt el, melyek már korábban (5., 6., 7. osztályos műalkotás-elemzéskor) megbeszéltünk! Ilyenek pl.: Ki volt Júdás? Ki volt Mózes? Ki volt Dávid? Kik voltak a Háromkirályok? Kit nevezünk Madonnának? Mi is történt az utolsó vacsorán? De szóba kerültek ilyen szavak is: Hol hallottál a Kentaúrokról? Mi az a Bijouteria? Kik voltak a Gráciák? Mi az Atlasz? Mi a sziluett? Vagy mit értünk az akadémizmus szón?

Nem sorolom tovább, hiszen ki-ki maga tudja, hogy melyek azok a szavak, kifejezések, melyeket nem tudnak esetleg egyszeri hallásra tanítványaink megjegyezni, illetve tartalommal megtölteni, vagy esetleg máris a feledés homályába vesztek. Továbbá:

- a tanulók számára mélyebb összefüggések megtalálása,
- a tanítványok tudásának gazdagítása.
- téves nézetek tisztázása a nézetek motíválása útján,
- a tanulói önállóság és aktivitás biztosítása,
- a vitakultúra fejlesztése,
- a jó hangulat és esetenként a humor biztosítása.

Az órák egyharmadát pedig szintén „Ki mire emlékszik?”-alapon építettem fel. Itt is a meglévő diapozitív anyagot vettem alapul, s újabb diákat készíttettem, mégpedig úgy, hogy annak egy részletét kinagyítva kaptam egy képet. Csak néhány példát ragadnék ki a már meglévők sorából.

Wagner S. Dugovics Titusz c. képének az egyik szereplőjét, a létrán felfelé igyekvő csikos inges török harcost kinagyítottam. Az órát ezzel a képpel indítottam, arról kezdtünk beszélni, melyik képből való ez a részlet. A legkézenfekvőbb, sok tanuló számára, a már többször is vetített és megbeszélte, a folyosó falán kint lévő, de felületesen megszemlélt kép címének a bemondása. (Székely B.: Egri nők.) Természetes, hogy felkészülésem során a másik diavetítőben már készületben volt a fent említett kép. Kivetítve — tévedésük nyilvánvaló. Ennek kapcsán természetesen felelevenítjük, amit a XIX. századi magyar történelmi képekről beszéltünk, illetve konkrétan Székely B. e-képéről. Rátérünk az ábrázolt történelmi eseményre is (ezzel tantárgyi koncentrációt is teremtek a magyar irodalommal (Gárdonyi. Géza: Egri

csillagok) is a történelmi esemény kapcsán. De még mindig nem tudjuk a megfejtést, ezért más módon próbálom; most már barkochbaszerűen közelíteni. Ismét a történelmi esemény vonaláról kerestetem a megoldást. Szó esik a déli harangszóról... stb. S ekkor már az az osztály, amelyik járt a Nemzeti Galériában, rákérdez; vagy az a tanuló, aki a szüleivel már az osztálykiránduláson kívül is járt ott, s emlékszik arra, hogy már én is vetítettem a nevezett képet, megfejti a rejtvényt. A megfejtés elismerése és nyilvántartása természetesen szintén játékos formában; pontozással történik, és az osztály színvonalához viszonyítva (vagy 3. vagy 4. „eltalálás” egy jelés osztályzatot is eredményez). Az órának azonban még nincs vége. Következik az újabb képrészlet (maximum 3 pont); Szinnyi Merse Pál *A majális* c. képből a középen lévő csendélet (csak!!); Diego Velázquez *Étkező parasztok* jából csak az asztalon levő tárgyak, csendélet.

Székely B.: *V. László és Czilleiből* a táncosnők közül az első,

Leonardo: *Szt. Anna harmadmagával* képből Anna feje (portré),

Brueghel: *Parasztlakodalomból* a tányérvívó két férfi,

Raffaello: *Athéni iskolájából* — a két fő alak: Plátón és Arisztotelész,

Bihari S.: *Vasárnap délutánjából* az ablaknál lévő két nő (az egyik áll),

Id. Markó K.: *Visegrádjából* a víz melletti várrom részlete,

Ferenczy K.: *Októberjéből* — csak az asztalon lévő almák alkotta csendélet,

Székely B.: *II. Lajos holttestének megtalálása* c. képből a király fejét és a hozzá lehajló páncélingű férfi,

Madarász V.: *Zrínyi és Frangepán a bécsiújhelyi börtönben* c. képből a háttérben (bal oldalon) levő katona és a körülötte levők a kereszt alatt,

Benczúr Gy.: *Hunyadi László búcsúja* c. képből a gyászhuszár,

David: *A Horatiusok esküjéből* — a három római öltözetű férfi.

A részletes elemzést most nem közlöm, részben azért, mert a nevelői szabadság úgymint mindenkinek szabad utat nyit, részben, mert mindenki maga ismeri, hogy milyen mélységben elemzett korábban 1-1 művet, és mi az, amit pótolnia kell, vagy mélyíteni az elért tudásszintet, esetleg érintőlegesen ismételni.

Végül megemlítem még, hogy alkalmanként, féltente 2-2 tanuló (én úgy nevezem: „kis előadások” keretén belül) egy téma feldolgozására önként vállalkozik. Azért két tanuló, hogy esetleg ki tudják egymás mondanivalóját egészíteni, részben, mert így vita is adódhat, és ilyen formában az osztály is aktivizálódik.

Ezek a témák:

Ló a képzőművészetben.

A munkát végző nő a képzőművészeti alkotásokon.

A munkát végző férfi a képzőművészeti alkotásokon.

Az akt a képzőművészeti alkotásokban.

Háborús vagy harci jelenetek a képeken vagy szobrokon.

Gyermekek a festményeken. (Ezt még csak ezután fogom kiadni.)

A bemutatott képeket természetesen az időszalagon minden esetben elhelyezzük, hogy több szálon kötődjön a hallgatóság (a tanulók) tudatában is.

Ezekre a kis előadásokra legtöbbször 1 hónapot vagy 6 hetet adok a felkészülésre. Tehát arra törekszem, hogy ne csapja össze, hanem kellő idő álljon rendelkezésére. Külön értékelem és elismerésben részesítem, ha nemcsak a rajzkönyv (tér, forma, szín) képanyagát használja, hanem a saját vagy a könyvtári — valamelyik — képzőművészeti albumot is igénybe veszi. Ezekre a kis előadásokra természetesen rögtön osztályzatot is adok, mégpedig eddig minden alkalommal jelest. Miért ötöst?

Azért, mert a „kis előadás” előtti természetes drukkk, a közösség előtt való jó szerepléstől való szorongás miatt az „előadó” engem megkeres, és kikéri a véleményem, hogy így jó lesz-e, és elég-e, stb. Tehát van egy korrigálási lehetőségem. Élek is ezzel, és ha úgy érzem, kimaradt valami, vagy egy, esetleg két kép nem odavaló, vagy túl sok, amit betervezett, hogy azokról beszéljen, ilyenkor általában redukálnom kell a bemutatásra szánt képek számát. Többször rá kellett vezetnem, hogy mi az, amit még elemezhetne. Pl. A háborús képeknél Picasso *Guernicáját* vagy Dali *A háború előérzetét* nem tekintették háborús képnek, csak miután felidéztem, hogy mit is beszélünk erről korábban. Felsorolásuk és elemzésük csak Delacroix *A Szabadság barrikádokra vezeti a népet*, Székely B. Egri nők, Zrínyi kirohanása, Wágner S. Dugovics Titusz, Benczúr Gy. Budavár visszavétele című művekre terjedt ki.

Vagy az aktok témakörénél rá kellett hogy vezessem, hogy nemcsak *A milói Vénuszt*, hanem a *Willendorfit* is mutassuk be és az *Apollónokat* is, továbbá, hogy a szenvedést ábrázoló Laokoon csoportról is essék szó.

Amikor egy ilyen didaktikai sornak a végére jutok, kezdem előlről, a bibliai tárgyúakkal, folytatom a „Ki mit tud?”-dal és így tovább.

Így talán nem válik sematikussá, unalmassá a művészettörténet, sőt, úgy érzem, várják a rajzfakultációs órákat, s ez nekem is újabb lendületet ad munkám további színésítéséhez.

